

13.2.2025

Dnro V/4319/2025

Sosiaali- ja terveysministeriö
Kirjaamo

Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntö lastensuojelun poikkihallinnollisen valmisteluryhmän ehdotuksista 28.1.2025, VN/5997/2024-STM-24

Valviran lausunto

Valvira toteaa lausuntonaan seuraavaa.

Ehdotus uuden suljetun palvelun toteuttamisesta

Valvira pitää kannatettavana raportissa esitettyä suunnitelmaa lisätä lastensuojeluun suljettu laitospalvelu. Valviran näkemyksen mukaan lastensuojelussa on asiakkaita, jotka todennäköisesti hyötyisivät lapsen edun turvaavalla tavalla järjestetystä integroidusta ja kuntouttavasta suljetusta laitospalvelusta.

Raportissa luonnosteltu aikataulu uuden palvelun aloittamiselle vuoden 2026 alusta on kunnianhimoinen. Muutosta koskevilla ratkaisulla keskeistä on lapsen edun toteutumisen varmistaminen, ei se kuinka nopeasti tai kustannustehokkaasti muutos on vietävissä läpi. Valvira painottaa, että tämän uuden ja hyvin vaativan palvelukokonaisuuden suunnittelu ja käyttöönotto tulee tehdä huolellisesti asiaan liittyvät riskit etukäteen selvittäen ja minimoiden.

Lastensuojelun asiakkaana olevien, kuten myös muiden laaja-alaisesti palveluja tarvitsevien alaikäisten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen integroinnissa on ollut ja on edelleen vakavia haasteita. Suljetulle laitospalvelulle asetettujen tavoitteiden toteutuminen edellyttää eri sektorien toimijoiden vahvaa yhteistyötä. Valvira pitää erittäin tärkeänä, että lastensuojelun suljettua laitospalvelua tuottavaan yksikköön integroidaan lasten tarpeisiin vastaavat riittävän intensiiviset, mahdollisimman korkeatasoiset ja osaavat lasten- ja nuorisopsykiatrian sekä päihde- ja riippuvuuspalvelut.

Valvontalain mukaan palveluntuottajan on palveluyksikön omavalvontasuunnitelmaa tehtäessä ja muutettaessa otettava huomioon valvontaviranomaisten antama ohjaus ja päätökset. Raportissa esitetään, että Valtion koulukodeille säädetään suljetun laitospalvelun tuottamisvelvollisuus. Valvira toteaa, että valvovat viranomaiset ovat viime vuosien aikana käsitelleet useita Valtion koulukotien toimintayksiköihin kohdistuneita valvonta-asioita, joissa on kysymys vakavista asiakasturvallisuuden vaarantumisen tilanteista. Koulukodeille on päätösten yhteydessä annettu runsaasti hallinnollista ohjausta muun muassa omavalvonnasta, rajoitustoimenpiteisiin liittyvistä asianmukaisista toimintakäytännöistä sekä koulukotien henkilöstön rakenteesta ja osaamisesta. Annetusta ohjauksesta huolimatta Valtion koulukodeille on voitu joutua antamaan toistuvasti ohjausta samoista asioista.

13.2.2025

Dnro V/4319/2025

Valvira korostaa, että nyt kysymyksessä oleva suljettu laitospalvelu asettaa erittäin korkeat laadulliset vaatimukset palveluntuottajan palveluyksikölle ja sen henkilöstölle. On välttämätöntä ja erityisen tärkeää, että vaativaa suljettua laitospalvelua tuottavan palveluntuottajan toiminta ja omavalvonta on asianmukaista.

Raportissa tuodaan esille, että Valtion koulukodit ovat valvontalaissa määriteltyjä palveluntuottajia ja niitä koskee valvontalain velvoitteet muun muassa koskien omavalvontaa ja rekisteröintiä. Valtion koulukoteja voidaan niiden asiakaskunta huomioiden ja etenkin jatkossa suljetun laitoshoidon osalta pitää vaativaa sosiaalihuoltoa tuottavina palveluyksiköinä. Tämä on raportin mukaan tärkeää valvontalain mukaisen pakollisen ennakkotarkastuksen asianmukaiseksi kohdentamiseksi. Valvira toteaa, että valvontalain 52 §:n 1 momentin mukaan julkisten palveluntuottajien ja niiden palveluyksiköiden rekisteröintivelvollisuus tulee voimaan vasta 1.1.2028. Vaativaa sosiaalihuoltoa tuottavien palveluyksiköiden ennakkotarkastukset tehdään rekisteröintiprosessin yhteydessä. Valviran näkemyksen mukaan tulisi harkita, että nyt kysymyksessä olevan vaativan palvelutuotannon rekisteröinti ennakkotarkastuksineen aloitettaisiin jo vuonna 2026, toisin sanoen kysymys olisi poikkeuksesta valvontalain väliaikaiseen siirtymäsääntöön.

Ottaen huomioon edellä todetut seikat sekä hyvinvointialueille kuuluva sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestämistä vastaava alueillaan ja velvollisuus toteuttaa asiakkaiden tarvitsemat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut yhteensovitettuina palvelukokonaisuuksina Valviran katsoo, että tämän hetkiset edellytykset tuottaa asianmukaisesti integroitua, suljettua kuntouttavaa laitospalvelua lastensuojelun asiakkaana oleville lapsille ovat hyvinvointialueilla (tai niiden yhteistyöalueilla) ja Helsingin kaupungilla paremmat kuin Valtion koulukodeilla.

Valvira pitää välttämättömänä, että jos suljettua laitospalvelua tuottavan henkilöstön lukumäärästä, henkilöstöltä edellytettävästä osaamisesta sekä velvollisuudesta hankkia ja ylläpitää palvelussa tarvittavaa erityistä ammattiosaamista säädetään, niin tämä säätäminen on tehtävä mahdollisimman selkeästi ja yksiselitteisesti, jotta muun muassa valvonnassa ei jouduta hankaliin tulkin- taongelmiin.

Ehdotukset viranomaisyhteistyön tehostamiseksi sijaishuoltopaikoistaan luvatta poissa olevien lasten asioissa

Valvira kannattaa luvattomasti sijaishuoltopaikasta poistuneiden lasten etsimiseen ja sijaishuoltopaikkaan palauttamiseen liittyvien säännösten selkeyttämistä. Eduskunnan oikeusasiamies on raportissa laajasti siteeratusta päätöksessään (EOAK/6723/2024) nostanut esille useita merkittäviä epäkohtia liittyen voimassa olevaan lainsäädäntöön, yhteistyöhön ja viranomaisten ohjeistuksiin.

Valviran toteaa eduskunnan oikeusasiamiehen päätöksessä ja valmisteluryhmän raportissa esitettyyn yhtyen, että lastensuojelulain mukaisen lapsen

13.2.2025

Dnro V/4319/2025

huostaanottoa ja sijaishuoltoon sijoittamista koskevan päätöksen täytäntöönpanosta ja siihen liittyvistä toimivaltuuksista tulee säätää laissa. Myös luvattomasti laitoksesta poissa olevan lapsen oikeudellista asemaa tulee tarkentaa ja määritellä, mitä luvaton poissaolo tarkoittaa. Myös riskiarviointikäytäntöjä tulee kehittää.

Valvira suhtautuu varauksin raportissa ehdotetuille etsintätiimeille esitettyyn toimivaltuuteen lapsen kiinnipitoon julkisella paikalla. Etsintätiimien toimivaltuudet sekä etsintätiimin jäseniltä vaadittava koulutus ja kokemus jäävät raportissa tarkemmin kuvaamatta. Raportin perusteella jää myös epäselväksi, minkä organisaation alaisuudessa etsintätiimit toimisivat ja miten niitä valvotaan. Valvira toteaa, että ympäristö, josta etsintätiimi tavoittaa lapsen, voi olla lapselle ja etsintätiimille vieras, ja tilanteessa voi olla läsnä sivullisia henkilöitä. Lasten ja mahdollisten sivullisten reaktiot kiinniottotilanteessa voivat olla ennakoimattomia. Tulisikin arvioida, olisiko tarkoituksenmukaista ja lapsen oikeudet parhaiten turvaavaa, sovittaa etsintätiimimalli poliisihallinnon alaisuuteen. Lapsen kiinniottotilanteen mahdollisesti ajautuessa vakavaksi vastarinta-, väkivalta- tai niiden uhkan tilanteeseen, poliisihallinnon alla olevalla etsintätiimillä voisi olla välitön mahdollisuus ottaa käyttöön poliisin toimivaltaan kuuluvat keinot tilanteen hallintaan saamiseksi.

Raportissa ehdotetaan hoito- ja kasvatushenkilökunnalle mahdollisuutta lapsen kiinnipitoon laitoksen alueella lapsen luvattoman poistumisen estämiseksi. Valvira toteaa, että myös tästä lapsen perusoikeuksiin kajoavasta rajoitustoimenpiteestä tulee säätää selkeästi ja tarkkarajaisesti. Millä edellytyksillä rajoitustoimenpidettä voidaan käyttää ja mitä tarkoitetaan laitoksen alueella. Lastensuojelulaitokset voivat sijaita monenlaisissa kiinteistöissä, myös kerrostaloissa. Pienten lasten kohdalla kiinnipito ja siihen liittyvät muut toimenpiteet ovat todennäköisesti toteutettavissa lasta satuttamatta osaavan henkilökunnan niitä toteuttaessa. Vanhempien lasten, esimerkiksi lähellä täysi-ikäisyyttä olevien kohdalla on Valviran näkemyksen mukaan mahdollista, että laitoksesta luvatta poistumaan aikovan lapsen kiinnipito laitoksen ulkotiloissa voi johtaa vahvaan vastarintaan ja väkivaltaan lapsen taholta. Kiinnipito laitoksen ulkotiloissa lapsen poistumisen estämiseksi ei aivan kaikissa tilanteissa ole lapsen edun mukaista ja turvallista (eikä luultavasti myöskään työturvallista). Tämä tulee ottaa huomioon asiasta säädettyä.

Raportissa tuodaan esille, että laitoksen henkilökunnalla olisi mahdollista laitoksen ulkopuolella ohjata luvatta laitoksesta poissa olevaa lasta kevyin fyysisin ottein ilman, että ohjaukseen sisältyy pakottavaa voimankäyttöä. Raportin perusteella jää epäselväksi, mitä kevyillä fyysisillä otteilla tarkoitetaan ja onko niissä kyse rajoitustoimenpiteestä. Tämä tulisi täsmentää säännöksissä tai niiden perusteluissa.

Valvira pitää tärkeänä raportissa esitettyä koskien virka-apusäännösten tarkentamista. Sen lisäksi että täsmennetään, koska ja millä perusteilla poliisilta voidaan saada virka-apua, on Valviran näkemyksen mukaan tärkeää täsmentää myös sosiaaliviranomaisten keskinäisiä virka-aputilanteita koskevia

13.2.2025

säännöksiä. Esimerkiksi, kun luvatta laitoksesta poissa oleva lapsi tavoitetaan muun kuin sijoittajahyvinvointialueen alueelta ja lapsi joutuu odottamaan siellä palauttamistaan sijaishuoltoyksikköön. Asiaa koskevan sääntelyn sekä ohjeistuksen tulkinnanvaraisuuden vuoksi virka-apukäytännöissä on tällä hetkellä vaihtelua hyvinvointialueiden välillä.

Valvira pitää perusteltuna raportissa ehdotettua, että jatkossa myös lapsen sijaishuoltoyksikön johtajalla tai hänen määräämällään hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvalla työntekijällä olisi kiireellisissä tilanteissa oikeus pyytää virka-apua sosiaalihuollon viranomaisen lukuun lapsen ollessa luvattomasti poissa sijaishuoltoyksiköstä. Valviran näkemyksen mukaan jatkovalmistelussa tulisi arvioida, olisiko syytä lapsen edun varmistamiseksi myös säätää sijaishuoltoyksikön edustajalle oikeus pyytää virka-apua sen hyvinvointialueen sosiaaliviranomaiselta, jonka alueelta luvatta laitoksesta poissa oleva lapsi tavataan, kun kyseessä on muu kuin sijoittajahyvinvointialue. On mahdollista, että sijoittajahyvinvointialue on eri kuin sijoitushyvinvointialue ja on myös mahdollista, että lapsi tavoitetaan kolmannelta hyvinvointialueelta, joka ei ole kumpikaan edellisistä.

Valvira pitää kannatettavana raportin ehdotusta mahdollistaa tarvittaessa lapsen matkapuhelimen paikantaminen.

Ratkaistu: 13.02.2025
Ratkaisija: Henriksson Markus
Virka-asema: Ylijohtaja
Esittelijät:
Vuorinen Päivi, Lakimies

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu
asiankäsittelyjärjestelmässä.
Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.